

מסעות למידה דיאלוגים עם השמיטה

מכללה ירושלים
איכות תורנית - אקדמית - חינוכית

החוג למשאבי למידה
תשפ"ב - 2022
עיצוב: שרית היימן

אנו מזמינות אתכם להצטרף אלינו...

במסעות השונים נפגוש את ערכת הקלפים "דיאלוג עם השמיטה" שהופקה על ידי החוג למשאבי למידה והסדנה הדידקטית של "מכללה ירושלים".

פרטים נוספים על ערכה זו וערכות נוספות לשיח דיאלוגי בכיתה, ניתן למצוא בקישור: [/https://www.instalink.co.il/cp1](https://www.instalink.co.il/cp1)

אנו מודות לרב ד"ר יוחאי ברוך רודיק, מפמ"ר מחשבת ישראל בחינוך הדתי על התמיכה והדחיפה ולמר אלעד בר שלום ראש תחום תורת חיים ברשת אמ"ת, על השיח הפדגוגי המשותף ועל הרוח היצירתית והמאפשרת. מקוות שהחוברת תהיה לעזר ותסייע לחבר את התלמידים והתלמידות לערכי השמיטה מתוך מקום ערכי, אישי וחוויתי.

אסנת כהן
איקה מישר
מיכל סבג
מכללה ירושלים
טבת, תשפ"ב

נקודות ציון במסע:

1. **מתחילים במסע** המעגלים הרעיוניים של השמיטה
2. **מעמיקים ומתחברים** התבוננות בשמיטה ממקום אישי
3. **דיאלוג פעיל** עם מושגים ועם הלכות שמיטה
4. **יוצרים ביחד** יצירת ערכת קלפים עם התלמידים
5. **לאן ממשיכים מכאן?** מודלים להמשך המסע

מתחילים במסע - המעגלים הרעיוניים של השמיטה

הרעיון הגדול:

השמיטה נוגעת בתחומי חיים רבים ומזמינה אותנו לצאת למסע במגוון מישורים ומעגלים. ביחידה זו ננסה ללכת בעקבותיהם.

בין אדם לבוראו השמיטה מחזקת את האמונה בבריאת העולם ובביטחון בה.

בין אדם לעצמו השמיטה מאפשרת לאדם התבוננות פנימית על השליטה והשמיטה בחייו. קוראת לו לצאת למסע של חיזוק המבט האמוני, הקשר שלו עם העולם, החברה והצורך במנוחה והרפיה.

בין אדם לחברו תהליכים חברתיים שהשמיטה מזמנת, כגון עזרה לעניים, שוויון (שמיטת כספים) ואחדות.

בין אדם לארצו השמיטה היא "מצווה התלויה בארץ" והלכות מרכזיות בה קשורות אליה, היא מזמינה אותנו לצאת למסע של חיבור ואהבה לרגביה של הארץ שלנו.

בין אדם לעולם השמיטה מביאה לידי ביטוי את החיבור לאדמה ואת הדאגה לעולם. ניתן למצוא קשרים בין רעיונות השמיטה לתפיסות עכשוויות הקשורות בקיימות ובאיכות הסביבה.

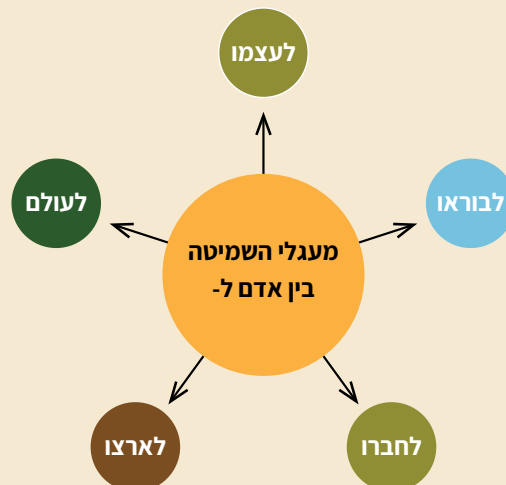
מהלך:

שלב א פתיחה

- נכתוב על הלוח את המילה "שמיטה" ונשאל את התלמידים: למי המושג הזה קשור? לכאורה השמיטה רלוונטית יותר לחקלאים, והיום רובנו כבר אינו עוסק כמעט בחקלאות.
- נסביר לתלמידים שאנחנו רוצים לצאת למסע של כמה מפגשים בעקבות השמיטה ולגלות כיצד אנו יכולים להתחבר לערכיה.

שלב ב לימוד

- נצייר על הלוח עיגול ונכתוב בתוכו "מעגלי השמיטה, בין אדם ל-"
- נבקש מהתלמידים לתת רעיונות ודוגמאות לקשרים האפשריים בין שנת השמיטה למעגלים אלו.

שלב ג פעילות עם הקלפים

- נחלק לתלמידים את הקלפים מהערכה (אם הכיתה גדולה כדאי אולי להביא כמה ערכות ולחלק את התלמידים לקבוצות קטנות, כאשר כל קבוצה תקבל ערכה).
- נבקש מהתלמידים לעבור על הקלפים אחד אחד ולחלק אותם לקבוצות על פי המעגלים שרשמנו על הלוח, תוך כדי מתן תשומת לב למילים שכתובות בצידי הקלף.
- לאחר שהתלמידים סיימו את החלוקה נעבור מעגל מעגל ונבקש מכל קבוצה לשתף באחד מהקלפים שהם בחרו, לשבץ אותו תחת אותה הכותרת ולהסביר מדוע (אין לשתף בקלף שכבר הוזכר באותו מעגל, אך אפשר שקלף אחד ישובץ במעגלים שונים).

שלב ד העמקה וסיכום

- נציע לתלמידים לבחור באחד המעגלים ולבחון כיצד הרעיונות שעלו לגביו יכולים להתחבר לחיים שלהם; באיזה מעגל הם היו רוצים להעמיק בשנה הקרובה? לסיכום אפשר לשאול את התלמידים מה עוד מסקרן אותם בנוגע לשנת השמיטה.
- הרחבה לכיתות גבוהות יותר – דף מקורות – על התלמידים לעבוד בקבוצות/חברותות; לקרוא את המקורות השונים שעוסקים בטעמי השמיטה, לסכם כל מקור במשפט אחד ולהתאים אותו לאחד ממעגלי השמיטה (מצורף בעמוד הבא).

דף מקורות - מעגלי השמיטה:

לפניכם מקורות שונים העוסקים בטעמי מצוות השמיטה, קראו כל אחד מהמקורות, סכמו במשפט אחד את הרעיון המרכזי של אותו מקור וכתבו לאיזה מעגל ממעגלי השמיטה הוא מתחבר

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם הַנֹּשְׁבֶתָה הָאָרֶץ שְׁבֹת לָהּ שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כַּרְמְךָ וְאִסַּפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ וּבַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֹת שְׂבָתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שְׁבֹת לָהּ שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר אֶת סְפִיִּים קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֲנָבֵי נְזִירְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ... וְהִיְתָה שְׁבֹת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְרֶךָ וּלְתוֹשֶׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ וּלְבְהֶמְתְּךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאָרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל...".
(ויקרא כה)

"רְאֵה, אֶת-מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים, כִּי מִי יוֹכֵל לְתַקֵּן, אֶת אֲשֶׁר עָוְתוּ" (קהלת ז יג). בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך".
(קהלת רבה ז, א)

"ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו... ר' יצחק נפחא אמר: אלו שומרי שביעית, ולמה נקראו גבורי כח, כיוון שרואה שדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרין, והסייגין [גדרות] מופרצין, ורואה פירותיו נאכלין, וכובש יצרו ואינו מדבר, ושנו רבותינו ואיזהו גבור הכובש את יצרו"
(מדרש תנחומא, ויקרא א)

"כל מצות שמיטה יש בה חמלה וחנינה על כל בני אדם, כמו שנאמר 'וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּנֶם תֹּאכֵל חֵיִת הַשֶּׂדֶה...'. ועוד, כדי שירבה היבול מכיון שהאדמה תתחזק בהברתה" [= בהשאתה בורה, בלא זריעה].
(רמב"ם, מורה נבוכים, חלק ג פרק לט)

"משרשי המצווה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו עניין חידוש העולם... והוא כעניין שאנו מוציין ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן ציווה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצווה אליו להפקירם...".
(ספר החינוך, מצווה פד)

"...ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות [קמצנות] הרבה ולא מיעוט הבטחון..."
(ספר החינוך מצווה פ"ד)

"טעם מצוה זו היא להשריש את ישראל במדת האמונה, והבטחון בה'. כי חשש הקב"ה פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי וכאשר כביר מצאה ידם ישכחו את ה' ויסורו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה ועולם כמנהגו נוהג ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם"
(כלי יקר, ויקרא כה, ב)

"וגם ללמוד מזה, שלא יתנשא העשיר על העני אמרה תורה שבשנה השביעית כולם שווים, יחד עשיר ואביון יש להם רשות בגנות ובשדות לאכול לשבעה..."
(הרב צבי הירש קלישר ספר הברית [על התורה], פרשת בהר)

"כי לא לעולם יהיו טרודים בעבודת האדמה לצורך החומר, רק שנה אחת יהיה חופשי לנפשו. וכאשר יפרוק עול עבודה יעסוק בתורה וחוכמה, לאנשים אשר לא ידעו ללמוד יעסקו במלאכת חרש וחושב ובניין בתים והיכלות, למען גם זה לא יחסר מארץ ישראל; חושבי מחשבות עושים במלאכה ימציאו חדשות בעת החופש לצורך העולם ותיקונו, ומי שיש בו דעת תורה יעסוק רק בתורה ויראה, כי זה האושר האמיתי"
(הרב צבי הירש קלישר ספר הברית [על התורה], פרשת בהר)

"היחיד מתנער מחיי-החול לפרקים קרובים - בכל שבת. 'באה שבת באה מנוחה', מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים... ומבקשת היא לה אז נתיבות עליונות, חפצים רוחניים, כפי טבע-מקורה... את אותה הפעולה, שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה. צורך מיוחד הוא לאומה זו, שהיצירה האלוקית נטועה בקרבה באופן בולט ונצחי, כי מזמן לזמן יתגלה בתוכה המאור האלוקי שלה בכל מלא זהרו אשר לא ישביתוהו חיי החברה של חול עם העמל והדאגה, הזעף והתחרות אשר להם, למען תוכל להתגלות בקרבה פנימה טהרת נשמתה בכללותה כמו שהיא... וכשם שנאמר בשבת בראשית, 'שבת לה', כך נאמר בשביעית: 'שבת לה', סגולת הארץ וסגולת האומה מתאימות יחד..."
(הרב א"י הכהן קוק, הקדמת שבת הארץ)

הרב שאול ישראלי (בצאת השנה עמ' יט) - לחפש מקור!!
"...וכאן לפנינו שבת הארץ כשנת לימוד ועיון, השתלמות והתרוממות - 'שבת לה'. האיכר, אשר בדרך כלל עסקי שדהו בולעים את כל זמנו, אשר אין לו לא יום ולא לילה, לא שבת ולא מועד במובנם המלא, ניתנת לו פתאום אפשרות של התפנות למשך שנה שלמה לדברים שברוח..."
(הרב שאול ישראלי, שיח שאול על התורה, עמוד שמח)

"אין ערך להתייגעות לריצה מבוהלת להעשיר. באה שמיטה, והכסף אשר נרכש הרי הוא כאבן שאין לה הופכין. הנכסים שנאגרו ברוב עמל מופקרים ומופקעים... בא כאן מעין סילון של מים קרים על המוחות המיוגעים והמזיעים, אשר נוטים לראות ביקום אשר ברגליהם חלק ממהותם... כל אותה תחרות וקנאה, ריצה ועמל... מה מטרה יש בכל אותה צבירת הון אם לא תוכל להנות ממנו במלואו בשלמות? יש הרי בזה הפניית תשומת הלב מהקניינים החיצוניים, והעברת עיקר המחשבה כלפי הקניינים הפנימיים הרוחניים העיקריים, רק אשר בהם ימצא הסיפוק."
(הרב שאול ישראלי, שיח שאול, עמוד 60)

"יכולים להתפתח בעם כעין שני מעמדות: מעמד עשירים בעלי אחוזות רבות, ומעמד עניים בלי כל חלק באדמת אבותיהם. ודבר זה יכול להביא גם לידי התפתחותם של רגשות אדנות ועריצות אצל הראשונים, ורגשות התרפסות ושפלות הרוח אצל האחרונים; וכדי לשמור על השוויון הפסיכולוגי של העם העברי, באה השמיטה. בשנת השמיטה פעם לשבע שנים, אין בעלות על האדמה... בכל השנה הזאת - הפקר היא האדמה לכלם, וירגיש העשיר כי עשירותו אינה בת קיימא, וירגיש העני כי עניותו אינה מתמדת"
(הרב יצחק ניסנבוים קנייני קדם ב, בהר, עמ' 60)

"שתי גישות קיימות באשר ליחס האדם אל הבריאה: דרך אחת היא... האדם לא נברא אלא להשתמש בבריאה כמות שהיא. ומכיון שהוא פטור מכל אחריות לתיקונו של עולם - יכול הוא לבלות את חייו בתענוגים ובהנאות, אין לו שום אתגר: לא טכנולוגי ולא חברתי, לא רוחני ולא מוסרי.
דרך שנייה, השקפת עולמו של האדם המודרני, לדידו העולם שייך לו, ואך לו. הוא יתקדם במדע ויפענח את סודות הבריאה, הוא יפתח טכנולוגיה וירתום את כל כוחות הטבע לצרכיו, אף ירשה לעצמו לחבל בטבע... רואה הוא את עצמו כאדון היחידי והבלעדי של הבריאה לעשות בה כרצונו... הקידמה הטכנולוגית מביאה את האדם לשוקת שבורה. הפגיעה המתמשכת באיכות הסביבה יוצרת כבר איום ממשי על קיומה של האנושות, והאדם מתחיל להרכין ראש בענווה מול חכמת הבורא הגנוזה בטבע... האדם, על פי דרכה של תורת ישראל, לא נברא אלא בבחינת 'אשר ברא אלוקים לעשות'. אך גם לאחר שניתן העולם בידי האדם - אין הוא הפקר. אין האדם אדון לטבע. כל חכמתו וגבורתו, כישורו ויכולתו - מברכת הבורא הן באות, ובשליחותו! הקב"ה בעצמו הוא שהטיל על האדם את המשימה ואת האתגר להשלים את מעשה בראשית. שליחות יש כאן, אך לא אדנות ובעלות... היחס הנכון של האדם אל מעשי הבורא, בענווה ובהרכנת ראש..."
(הרב עזריאל אריאל, אמונת עתיך, גליון 5 עמ' 11)

"ההוד והפאר המיוחד, שיש במצוות התלויות בארץ, כשהן מתקיימות עכשיו בארץ ישראל על ידינו, על ידי אותו החיל החלוץ ההולך ובונה את ארץ האבות, ומכין אחרית ותקוה יותר חזקה ויותר בהירה לדור יבא, מתגלה הוא לנו מתוך עז חפצנו הפנימי, המפעם בקרב נשמתנו, להעמיד את צביון אומתנו על ארץ אבותינו במלא תארה... לזאת אנחנו שואפים לחדש עלינו ימים קדמונים, כימי עולם וכשנים קדמוניות... כן יביאו אותנו המצוות התלויות בארץ לידי רוממות החיים, שעל פי צורתם השלמה הן נקבעו. וכל אשר נוסף להתבונן במהותן של המצוות התלויות בארץ כולן... כן יגדל בנו החשק לקיים באהבה וביקר את אותו החלק, שאנו יכולים לקיימו בתור זכר לדבר, זכר קדש, זכרון לחיים שלמים, שיבואו לנו בבוא תשועה שלמה לעמנו על אדמתנו לתשועת עולמים"
(הרב א"י הכהן קוק, סידור עולת ראי"ה, חלק א, עמ' שנ)

"ולהורות להם שהם העם הנבחר מהקב"ה והם רק תחת השגחתו יתברך שמו, ציווה להם הקב"ה מצוות שמיטה שכל שנה שביעית יהיה שמיטה, ולא יזרעו ולא יקצרו, ואף על פי כן יהיה להם ברכה לאכול שנה שביעית, ולכן המצווה בשנה השביעית כמו שנתן הקב"ה כוח בשבת להשפיע בו ברכה ומי שמשמר שביעית שופע לו ברכה בכלל שש השנים. וזה היה תכלית ויסוד קיום ישראל בארץ ישראל להורות להם שכל הצלחתם בעבודתם בזריעה וקצירה וקיומם בארץ הוא רק על ידי שביתה בשביעית."
(כלי חמדה, פרשת בהר, אות א, ד"ה "והנה זאת הראה הקב"ה")

מעמיקים ומתחברים – להתחבר לשמיטה ממקום אישי

הרעיון הגדול:

שנת השמיטה היא שנה שהעובד מתפנה בה ממלאכתו היומיומית ומפנה זמן ללימוד תורה ולהעמקה.

זו הזדמנות מיוחדת לזהות את הערכים המרכזיים בחייו של כל אחד ולבחון מה משמעותם של ערכים אלה, היכן אנו פוגשים אותם בחיינו ולאילו יעדים נוספים הם מכוונים אותנו. המטרה בפעילות זו היא להתחבר באופן אישי ומשמעותי לשנת השמיטה, דרך מושגים הקשורים אליה.

יחידה זאת מבוססת בעיקר על שיח, הקשבה ושיתוף של התלמידים, ועל כן אין כאן תשובה נכונה או לא נכונה, כל תלמיד מביא את עולם האסוציאציות והחיבורים שלו, וכך אנו יכולים להתעשר ולהיחשף לנקודות מבט מרעננות ואחרות.

מהלך:

שלב א פעילות עם הקלפים - התמונה

נפזר את הקלפים השונים של הערכה ונבקש מהתלמידים לבחור קלף אחד שאליו הם מתחברים, כרצונם. נציע להם להתבונן בתמונה בלבד.

לאחר שהתלמידים בחרו, נבקש מהם להסביר מדוע הם בחרו דווקא בקלף זה. [אם מדובר בכיתה גדולה ובזמן מועט, ניתן לחלק את הכיתה לקבוצות ואת השיתוף בכל סבב לעשות ברמת הקבוצה].

שלב ב פעילות עם הקלפים - המושג

לאחר סבב השיתוף נפנה את תשומת ליבם למושג הכתוב על הקלף. נבקש מהתלמידים להסביר מה הקשר בין התמונה והמושג.

שלב ג פעילות עם הקלפים - ההסבר

קעת נבקש מהתלמידים להפוך את הקלף ולקרוא את ההסבר של המושג בצידו האחורי מה הקשר בין הסבר המושג לשנת השמיטה?

אילו תחושות ומחשבות חדשות עולות בראשכם לאחר קריאת ההסבר? מה החיבור האישי שלכם למושג הזה? אילו קשרים ניתן למצוא בין המושג לבין החיים שלכם?

שלב ד פעילות עם הקלפים - העמקה

נבקש מהתלמידים לחבר בין הרעיונות שלהם על התמונה, המושג ושנת השמיטה. לאילו רעיונות חדשים ניתן להגיע מחיבור זה?

אפשר לאסוף את הרעיונות שעלו בפתקים קטנים, במצגת שיתופית, בפאדלט או בכל דרך יצירתית אחרת.

שלב ה פעילות עם הקלפים - יצירה

ביטוי אישי – משימת צילום.

נבקש מהתלמידים לצלם תמונה חדשה עבור המושג ולהסביר את בחירתם.

דיאלוג פעיל עם מושגים והלכות שמיטה

ביחידה זו נבחר קלף אחד, מושג אחד מתוך המבחר שבערכה, ונעמיק בו. בחרנו להדגים זאת דרך שני מושגים - המושג קדושה והמושג אמונה - אך כמובן אפשר לבנות מסע להעמקה עבור כל אחד מהקלפים והמושגים שבערכה.

קדושה:

הרעיון הגדול - ללמוד מהלכות הנוגעות לקדושת פירות שביעית על האופנים שבהם קדושה יכולה להפוך ליותר נוכחת בחיינו.

מהלך:

שלב א פעילות עם הקלף - התמונה

- נפתח בהתבוננות חופשית, נציג את הקלף של המושג "קדושה" בפני התלמידים (אפשר להקרין על הלוח)
- נבקש מהתלמידים לשתף אילו מחשבות התמונה מעלה בהם. אילו אסוציאציות מעוררת בכם המילה "קדושה"? איפה אתם פוגשים קדושה בחייכם?
- נשאל את התלמידים מדוע לדעתם הקלף הזה מופיע בערכת קלפים על השמיטה. מה הקשר בין קדושה ושמיטה?

שלב ב פעילות עם הקלף - משמעות הקדושה בשמיטה

- נסביר שבפירות השביעית יש קדושה מיוחדת:
- פירות שגדלו בשדה החייב ב"שמיטה" הם פירות שקדושים בקדושת שביעית. קדושה זו של הפירות מתבטאת בדינים ובהגבלות שונים שמחויבים לנהוג בהם, כגון איסור סחורה בפירות שביעית, איסור להפסיד (=לזרוק) את הפירות, ואיסורים נוספים. לדעת הרמב"ן ישנה מצוות עשה של אכילת הפירות הקדושים. בגלל האיסור להפסיד את הפירות, רצוי להשתדל לסיים את אכילת הפירות והירקות עד הסוף ולהשתמש, ככל האפשר, בחלקים רבים שלהם. שאריות שאינן ראויות למאכל אדם ניתן לזרוק לפח כרגיל, אך כדי למנוע את הפסדן של שאריות האוכל, הראויות למאכל אדם, יש להניח אותן בפח שמייחדים למטרה זו.
- אם כן מה היא קדושה? מושג רוחני? יש לו ממשות פיזית? בצד האחורי של קלף הקדושה מופיעה ההגדרה הבאה:
"קדושה - ההפך מ'חול'. דבר קדוש הוא דבר מובדל שחלה עליו טהרה מיוחדת".
כך למעשה המשמעות הבסיסית של המילה "קדוש" היא נבדל. הקדושה מייצרת הבדלה בין דבר אחד למשנהו.
אז מצד אחד הקדושה היא מושג רוחני, ומצד שני יש לו ביטוי במעשים ובפעולות.

שלב ג העמקה

- לדיון - מה ניתן ללמוד על קדושה מתוך התבוננות בפירות שביעית? איך הרעיון הזה יכול להתחבר גם אלינו, אל חיי היומיום?
(send, כוֹצֵד ביכולתנו להכניס קדושה הביתה? ראשית, אנו יכולים לבאור האם להכניס קדושה הביתה, אפשר גם לא... שנית, כדי שתהיה קדושה בבית, עלינו לשנות את ההרגלים היומיומיים; להפריד ולסמן באופן ברור מה שקדוש ומה שאינו קדוש; לשים לב לפרטים ולסיים משימות עד סוף.)

• הרחבה ומקורות

- הרמח"ל בספרו "מסילת ישרים" מונה כמה שערים, אחד השערים הוא שער הקדושה, וכך הוא כותב:

"עניין הקדושה כפול הוא, דהיינו: תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו, שתחילתו הוא מה שאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו. והוא מה שאמרו ז"ל (יומא לט): 'אדם מקדש עצמו מעט - מקדשים אותו הרבה; מלמטה - מקדשים אותו מלמעלה'... על כן אמרתי שסוף הקדושה מתנה, כי מה שיכול האדם לעשות הוא ההשתדלות... בקדושת המעשה, אך הסוף הוא שהקדוש ברוך הוא ידריכהו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה, וישרה עליו קדושתו ויקדשהו, ואז יצלח בידו זה הדבר שיכול להיות בדביקות הזה עמו יתברך בתמידות, כי מה שהטבע מונע ממנו - יעזרהו יתברך ויסייע לו."

- התנועה של הקדושה היא דו-כיוונית: מתחילה בהשתדלות של האדם וממשיכה בשפע שיוּרד עליו מלמעלה. נשאל את התלמידים מהי המתנה שבקדושה על פי הרמח"ל.

נוכל להרחיב על פי דבריו של הרב צבי יהודה קוק:

" 'קדושים תהיו' הוא בעל משמעות כפולה: זהו ציווי ודרישה, אך גם הבטחה וברכה! ...אתם מחויבים ומצווים להיות קדושים - 'והתקדשתם והייתם קדשים' (ויקרא יא, מד; כ, ז) - ונמשכים מזה הרבה פרטים. אבל לא פחות מזה, זו ברכה. אני מבקש מכם ש'קדשים תהיו' ואני גם מחליט ש'קדשים תהיו'. הביטוי הלשוני 'קדשים תהיו' כולל שני המובנים האלה: חיוב וציווי וגם החלטה וברכה. יש כאן יותר מסתם מצוה, יש כאן קביעת טבע ומציאות, כפי שאנו מכריזים שלוש פעמים ביום: 'וקדושים בכל יום יהללוך סלה' (ברכת האל הקדוש, שמונה עשרה)."
(שיחות הרב צבי יהודה, ויקרא, עמ' 181)

- נשאל את התלמידים מה היא מה היא המשמעות הכפולה של "קדושים תהיו"?

שלב ד לקראת סיכום

איפה הקדושה פוגשת אותנו?

שנת השמיטה היא הזדמנות לפנות זמן איכות לעצמנו. היא מאפשרת לנו לעסוק ברעיונות גדולים ולהעצים היבטים אמוניים וערכיים בחיינו. היום עסקנו בקדושה. כיצד ניתן להתחבר לקדושה בחיינו? לאילו תובנות ניתן להגיע מתוך הלימוד, הפעולות והמושגים שבהם עסקנו היום? (למשל, כיצד אנו יכולים להכניס לביתנו קדושה? האם קיימת באיני הבטחה ברורה בין קודש לבין אול? אילו הרגלים אנו בוארים לשנות, כדי שתהיה יותר קדושה באיני? באיזו מידה הרצון לפעול בקדושה ולהידבק בה' משפיע על האופן שבו אנו פועלים, מדברים, משתמשים באמצעי התקשורת וכד'?) המתנה והברכה שבקדושה.)

• **רגע של שיר** אפשר לסיים במילותיו של הרב משה צבי נריה: "קדושה אני מבקש", ולהתפלל ביחד על נוכחות הקדושה בחיינו, בארצנו, באדמתנו.

השיר: **קדושה אני מבקש** הרב נריה, בשילוב אומנות בחול.
<https://www.youtube.com/embed/zCXxKsdBEn0>

קדושה אני מבקש יצחק מאיר
<https://www.youtube.com/embed/ysUr5796NCw>

• סיום אפשרי, נוסף: נבקש מהתלמידים לנסח במילה אחת או שתיים את התובנה המשמעותית ביותר מהלימוד על הקדושה.

אפשר לאסוף את המילים שנאמרו בענן מילים כדוגמת <https://www.wordclouds.com>

אמונה

מטרת הפעילות

להעמיק במשמעויות של "אמונה" בעזרת המושגים הקשורים לשנת השמיטה.

מהלך:

שלב א היבטים של אמונה - פעילות עם הקלפים - פתיחה

הנחיה: בחרו קלפים מתוך הערכה שנותנים ביטוי למושג "אמונה".
שאלות לתלמידים:

כיצד ה"אמונה" באה לידי ביטוי בתמונה?

נסכם את הביטויים של המושג "אמונה" שעלו דרך הקלפים, וכיצד הם קשורים דווקא לשנת השמיטה.

שלב ב חוויית אמונה - פעילות עם שירים

נשאל את התלמידים מה אומרת להם המילה "אמונה".

נפנה את תשומת ליבם לכך שהמילה "אמונה" היא מלשון אימון (אני נותן און באדם מסוים), וגם מלשון אימון (כמו להתאמן, לפתח את השרירים).

- אמונה דרך שירים - נפזר בין התלמידים שירים שעוסקים במישרין ובעקיפין באמונה.
- נבקש מהתלמידים לבחור שורה או שתיים שמתארות בעיניהם אמונה.

משגיח מן החלונות

מילים ולחן: ישי ריבו

והוא יפן ברחמיו לבניו
ובלעדיו מי יהיה לנו אב
עוד ישוב ויגאלנו שנית
ולצרותינו ישים קץ אחרית

איה מקום כבודו
ואין קץ ליופיו והודו
איה מקום כבודו להעריצו
אם נבקש ודאי נוכל למוצאו

אף פעם לא תקצר ידו
כי לעולם חסדו
ואי אפשר לתאר עוצמתו
לא כוחו ואהבתו

איה מקום כבודו
ואין קץ ליופיו והודו
איה מקום כבודו להעריצו
אם נבקש ודאי נוכל למוצאו

פזמון:

משגיח מן החלונות
מגשים את כל החלומות
וגם כשהוא מסתיר פנים
עודו מציץ מין החרכים

ניגון הנשמות

מילים ולחן: חנן בן ארי

לו רק הייתי חליל מעץ פשוט
הייתי יוצא לחלל בשדות
לו רק הייתי כינור עתיק יומין
הייתי זוכר נעימות לויים

הייתי מוצא בי מנגינות, ומשמח לבבות
הייתי יודע את ניגון הנשמות

לו רק הייתי צלול, שופר חלול
אז בלי לחסום, בלי לחשוב, בלי גבול
לו רק הייתי צינור, שטוף באור
הייתי מלחין את הדרך לחזור

הייתי מוצא בי מנגינות...

אבל אני פסנתרן מורכב
המלחין את שגיאותיו
לו רק יכולתי, ומצאתי בי את התו
נשמה, גלי לי איך
עשיני כלי לשליחותך
לו רק יכולתי
ושמעת את קולך

הייתי מוצא בי מנגינות
ומשמח לבבות
הייתי יודע את ניגון הנשמות
ניגון חיי

לא ארחף בחלל

מילים: זלדה מישקובסקי

לחן: חגית כפיר והילה כפיר
לא ארחף בחלל
משולחת רסן
פן יבלע ענן
את הפס הדקיק שבליבי
שמפריד בין טוב לרע.
אין לי קיום
בלי הברקים והקולות
ששמעתי בסיני.

לשוב הביתה

מילים: ישי ריבו
לחן: ישי ריבו ומאור שושן

הגיע הזמן להתעורר
לעזוב הכל להתגבר
לשוב הביתה לא לחפש מקום אחר

הגיע הזמן להשתנות
גם אם פספסנו כמה תחנות
אפשר לרדת יש רכבת חזרה לשכונות

הכל אפשר רק אם נרצה
המחפש תמיד מוצא
גם אם הוא נמצא אי שם הרחק בקצה

דלתות שמיים לא ננעלו
כשהבן קורא הצילו
אז אבא שבשמיים מגיע אפילו

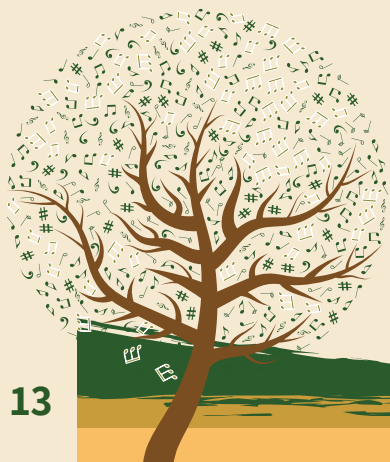
פזמון
אפילו שעשינו משהו רע
הוא מוחל וסולח מוחל וסולח
מושיט ידו לעזרה ונותן ברחמי
את הכח לתקן ולשוב אליו

הגיע הזמן להתחרט אם כבר לברוח אז מהחטא
אם כבר לקחת אז לקחת בשביל לתת

הגיע הזמן להתקרב לא לפחד מהכאב
ואם כבר לתת אז לתת מכל הלב

הכל אפשר רק אם נרצה
המחפש תמיד מוצא
גם אם הוא נמצא אי שם הרחק בקצה

דלתות שמיים לא ננעלו
כשהבן קורא הצילו
אז אבא שבשמיים מגיע אפילו

שלב ג עבודת האמונה - בהיבט אישי

"לכל איש ישראל יש נקודה פנימית שבלב, שהיא בחינת אמונה פשוטה. והיא מירושת אבותינו, שעמדו על הר סיני. רק שמכסים עליה הרבה קליפות. וצריכים להסיר כל הקליפות. והיסוד שלו, יהיה נקרא, שהוא בבחינת אמונה בלבד".
(בעל הסולם, מאמרי "שמעתי", מאמר קצט "לכל איש ישראל")
האמונה קיימת בכל אחד ואחד מאיתנו, ועלינו רק להסיר את הקליפות. שנת השמיטה היא הזדמנות מצוינת לעבודה פנימית על כך. אילו קליפות הייתי רוצה להסיר מתוכי?

שלב ד לשיר אמונה - פעילות יצירתית

נבקש מהתלמידים להעתיק את השורות שהם בחרו ולהמשיך אותן באופן יצירתי ואישי: לכתוב שיר בהשראת המשפט, לצייר ציור המתאר אותו או לנסח תפילה אישית לשנת השמיטה, בדגש על אמונה.
את התוצרים ניתן לשתף בפורום הכיתתי או הבית-ספרי.

דיאלוג אישי - כיתתי עם השמיטה

יוצרים ביחד - יצירת ערכת קלפים עם התלמידים

הרעיון הגדול:

פעילות יצירתית מקרבת בין התלמידים לנושא, מאפשרת להם לזהות ולהביא לידי ביטוי את הקול האישי והייחודי שלהם. המטרה בפעילות זו היא ליצור ערכת קלפים כיתתית.

נחלק לתלמידים דף שבמרכזו כתובה המילה "שמיטה". נבקש מהם לכתוב ולצייר את כל המילים והדימויים שעולים בדעתם כשהם שומעים את המילה "שמיטה".

נבקש מהתלמידים לבחור שלושה מהדברים שהם כתבו או ציירו ולחשוב כיצד אפשר לתרגם אותם לצילום. נזמין אותם להתמקד באחד מהם ולצאת לצלם אותו. נדגיש בפניהם שיש לשים לב לקומפוזיציה ולזוויות המבט. נמליץ להם להתקרב לאובייקט המצולם, ולשים לב לכל מה שנכנס למסגרת ולתמונה (אפשר לתת דוגמאות מתוך כמה מהתמונות שבערכה).

לאחר שהתלמידים חזרו עם הצילומים נזמין אותם להתבונן מחדש בצילום ולחשוב לאיזה מושג, הקשור לשנת השמיטה, התמונה מתקשרת.

אופציה נוספת: נחלק את התלמידים לזוגות, כל תלמיד יראה את התמונה שצילם לבן זוגו מבלי לספר לו מה המחשבה שעומדת מאחורי התמונה, בן הזוג יספר מה התמונה מעוררת בו ואיזו כותרת הוא היה נותן לה. אפשר להחליף את הזוגות כמה פעמים ולראות אילו רעיונות התמונה מעלה אצל תלמידים שונים.

לאחר שהתלמידים התמקדו במושג אחד שהם בחרו ככותרת לתמונה, נזמין אותם להרחיב אותו ולחפש ציטוט משיר, מקור תורני או מקור אחר שיכול להתחבר אליו ולהעמיק את משמעותו.

נאסוף את התמונות, המילים והציטוטים שבחרו התלמידים ונערוך אותם בקובץ מסודר להדפסה.

(מומלץ להדפיס בבית דפוס, או לפחות על בריסטול קשיח, על מנת לקבל תחושה של ערכת קלפים אמיתית).

נציג בפני כל תלמידי הכיתה את התוצרים המגוונים.

לאן ממשיכים מכאן? מודלים להמשך המסע

בחוברת זו השתדלנו לפתוח צוהר ומחשבה אל מסעות שונים שניתן לצאת אליהם בעזרת ערכת הקלפים "דיאלוג עם השמיטה". בחלק זה נציע שני מודלים המאפשרים לכל מורה לפתח מסע חדש. המודל הראשון יעסוק ביצירת פעילות עם כל הערכה, והמודל השני יעסוק ביצירת מסע לימודי דרך התמקדות במושג אחד. אנו מזמינות אתכם לצאת למסע הייחודי שלכם ביחד עם התלמידים. בהצלחה!

המודל הראשון - יצירת פעילות עם כל הערכה

מיקוד הרעיון הגדול:

בשלב הראשון נבחר נושא מרכזי שבו נתמקד לאורך המסע ודרכו נעורר את השיח והדיון.

דוגמאות לנושאים שניתן להעמיק בהם:

ההיבט החברתי בשנת השמיטה, ההיבט האקולוגי - קיימות ושמירה על הטבע והבריאה, העמקה במושג "לשמוט" והקשר שלו אל חיינו, ועוד.

פתיחה לדיאלוג:

נפרוס את התמונות בערכה מול התלמידים ונזמין אותם להתבוננות ולבחירה. השאלה הראשונה צריכה לחבר את התלמידים לנושא, להיות פשוטה, ברורה ולא מאיימת.

דוגמאות לשאלות:

בחרו תמונה שאליה אתם מתחברים. מה משך אתכם בתמונה זו? בחרו בקלף המייצג עבורכם את המושג "לשמוט". איזו תמונה מייצגת/מבטאת בעיניכם קיימות? התבוננו בתמונה, מה אפשר ללמוד ממנה על "אכפתיות"?

העמקת הדיאלוג:

השאלות בשלב זה קשורות, כמובן, באופן ישיר לרעיון הגדול של כל המסע. בחלק הראשון של שלב זה ננסה לזהות את הקשרים בין התמונה למושג ובין שניהם לשנת השמיטה. בחלקו השני של שלב זה ננסה להעמיק את הדיון.

דוגמאות לשאלות:

אילו קשרים ניתן למצוא בין המושג לתמונה?
מה הקשר בין המושג לשנת השמיטה?
מדוע לדעתך בחרו להביע את המושג בדרך הזאת? כיצד אתם הייתם בוחרים להביע אותו?
מה צריך לשמוט, על פי הקלף?
מה הקלף אומר לי בנוגע לאחריות שלנו לסביבה? לחברה?
אילו שאלות מתעוררות?
אילו דילמות מתעוררות?

סיכום הדיאלוג:

בסוף המסע נסכם את הנקודות שעלו, את הרגשות והתובנות ונכוון את התלמידים למסקנות מעשיות שיובילו לפעולות.

דוגמאות לשאלות:

אילו תחושות ורגשות עולים בקריאת שנת השמיטה?
למי תרצה לתת את הקלף?
מה התאדם לך בעקבות הדיון היום?
כמה בחילה או שתיים תובנה שמהדהדת בק.
בעקבות הדברים שעלו, מה היית רוצה לעשות כבר בשבוע הקרוב?

המודל השני - יצירת מסע לימודי דרך התמקדות במושג אחד

נדגים זאת על ידי שני קלפים מהערכה: "גידולי בעל" ו"גידולי שלחין".

המודל:

התבוננות חופשית בתמונה – בתחילת הפעילות נזמין את התלמידים להתבונן בתמונה בלבד.

השאלה הראשונה צריכה לחבר את התלמידים לנושא, להיות פשוטה, ברורה ולא מאיימת. *שאלה לדוגמה: "איילו רעיונות, מאשבות או רגשות התמונה מעוררת בכם?"*

חיבור בין התמונה למושג

נצרף את המושג המופיע לצד התמונה ונשאל את התלמידים: מה הקשר בין התמונה למושג? מה משמעות המושג? (אפשר בשלב זה "להציץ" בהסברים הרשומים מצידו השני של הקלף). *לדוגמה, נשאל את התלמידים: מהי אקלאות הבעל? ומהי אקלאות שלחין?*

הסבר המושג והקשר שלו לשנת השמיטה

מה הקשר בין המושג לשנת השמיטה?

הרחבה באמצעות מקור או שאלות נוספות

לאחר התהליך הראשוני של חיבור בין תמונה, מושג והסברו ניתן להעמיק ולהרחיב בעזרת מקורות נוספים העוסקים באותו מושג, מקורות תורניים, שיר ועוד.

ניתן להעמיק גם באמצעות שאלות נוספות, לדוגמה:

- מה באיים שלי מצמח, ובמה השקעתי תכנון ואשיבה כדי שיגדל?
- במה אני שמה יותר - במה שצמח לבד או במה שעמלתי בהצמחתי?
- למה יש יותר ערך?
- איילו הייתי צמח, באיזה שדה הייתי רוצה לעדול - בשדה שלמין או בשדה בעל?
- איזה חקלאי הייתי רוצה להיות?

"יציאה לחיים" או פעילות יצירתית

בחלק זה ננסה לחבר את התלמידים לרעיון שאנו עוסקים בו ממקום אישי וחוויתי. נשאל שאלות אישיות יותר ורלוונטיות לחיים, או נזמין את התלמידים לצאת לתהליך עיבוד אישי ויצירתי. לדוגמה:

- מה אתם מתכננים לעשות במהלך השנה כדי לקדם מטרת אלה?
- מה יהיו הצעדים הראשונים?
- אם הייתם צריכים לעצב קולף חדש לערך, באיזו תמונה הייתם בוחרים?
- איילו צבעים יהיו דומיננטיים בקולף שלכם? מדוע?
- כתבו תפילה אישית לשנת השמיטה, למה אתם מייאשים? על מה הייתם רוצים להודות, לבקש?

בהצלחה רבה!!

